

І.В.Гусакова

ЦІНІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ З ПРОЯВАМИ ВЕГЕТАТИВНОЇ ДИСФУНКЦІЇ

Кафедра педіатрії (зав. – проф. Л.М.Булат)
Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова

Резюме. Стаття наводить дані про ціннісні орієнтації підлітків з вегетативною дисфункцією, головною особливістю яких є спрямованість на загальнолюдські цінності особистого щастя.

Ключові слова: вегетативна дисфункція, ціннісні орієнтації, підлітки.

Вступ. Соціально-економічні, політичні, культуральні зміни в суспільстві, що виникли внаслідок розпаду СРСР та створення на його території нових суверенних держав, не обминули й Україну. Їх вплив на здоров'я нації, а особливо на здоров'я підростаючого покоління, викликає значне занепокоєння у медичних працівників, соціологів, психологів, вчителів. Зменшення відсотка здорових дітей, зниження темпів фізичного розвитку, порушення його гармонійності, збільшення кількості функціональних розладів привертають увагу дослідників до питання пограничних та критичних станів [1, 2]. До останніх зокрема відносять і вегетативну дисфункцію (ВД), яка трапляється не менше, ніж у 20% дітей, найчастіше в підлітків [3, 4].

Мета дослідження. Вивчити ціннісні орієнтації у категорії дітей з вегетативною дисфункцією.

Матеріал і методи. Обстежено 159 підлітків Вінниччини (віком 12–17 років, хлопчиків:дівчаток=1:2,8) з проявами ВД. З метою оцінки ціннісних орієнтацій дітей використано тест М.Рокіча [5], варіант Д.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз термінальних цінностей (під якими розуміють переконання в тому, що кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб її прагнути) доводить, що 50,9% обстежених розцінюють здоров'я як основну мету життя, вважаючи його найголовнішим надбанням індивідуального існування. Щасливе сімейне життя займає друге місце серед життєвих цінностей (18,8%) і є важливою, проте явно не домінуючою на даному життєвому етапі. Значно менший відсоток дітей з ВД у системі власних цінностей-цілей на перше місце ставить впевненість у собі (лише 4,4%), скоріше за все як компенсація недоліку її в своєму характері. Розподіл інших термінальних цінностей у дітей з ВД у кількісному та відсотковому співвідношенні поданий у таблиці 1. У статевому аспекті існують специфічні розбіжності. Найважливішою метою існування людини як у хлопчиків, так і в дівчат є здоров'я (42,5% та 54,4% відповідно), значно менший відсоток дітей у системі ціннісних орієнтацій на перше місце виносить щасливе сімейне життя (хлопчиків – 31,9%, дівчаток – 16,9%). Хлопчики вважають, що досягнення життєвої мудрості або наявність цікавої роботи – (6,3%) найважливіше, тоді як у дівчат замість цих цілей увагу привертає впевненість у своїх силах (5,3%).

Ні один з хлопців з переліку термінальних цінностей на перше місце у своєму житті не поставив такі цілі, як “щастя інших людей”, “розваги”, “активне, наповнене діяльністю життя”, “продуктивне життя”, “наявність гарних та вірних друзів”, тоді як серед дівчат подібне нехтування виявлено лише по відношенню до “цікавої роботи”.

Ніхто з обстежених підлітків, що мають у клініці прояви вегетативного дисбалансу, на жаль, не виніс у своєму житті на перше місце таку мету життя, як “творчість”, “красу природи та мистецтва”. Суспільне визнання для дітей з ВД на даному життєвому етапі формування їх особистості не є домінуючою метою існування (лише двоє 1,2% поставили його на перше місце в системі індивідуальних термінальних цінностей).

Під інструментальними цінностями розуміють переконання в тому, що якийсь певний спосіб дій або якість особистості мають перевагу в будь-якій ситуації. У підлітків з ВД вони мають наступний розподіл (таблиця 2): більшість дітей (16,9%) з-поміж 18 запропонованих інструментальних цінностей віддає перевагу вихованості, дещо менший відсоток дітей (13,8%) на перше місце в системі особистих цінностей ставить чесність, 10,6% дітей – освіченість. А 58,4% досить рівномірно розподіляють між іншими “цінностями-засобами”. Статевий розподіл, як і при аналізі терміналь-

Таблиця 1

Розподіл найважливіших термінальних цінностей у підлітків з ВД

| Термінальна цінність | Всі обстежені (n=159) | | Хлопчики (n=47) | | Дівчатка (n=112) | |
|-----------------------------------|--------------------------|-------|--------------------|-------|---------------------|-------|
| | Кіль- кість | % | Кіль- кість | % | Кіль- кість | % |
| Здоров'я | 81 | 50,94 | 20 | 42,55 | 61 | 54,46 |
| Щасливе сімейне життя | 30 | 18,87 | 11 | 31,91 | 19 | 16,96 |
| Впевненість у собі | 7 | 4,40 | 1 | 2,13 | 6 | 5,36 |
| Свобода | 6 | 3,77 | 1 | 2,13 | 5 | 4,46 |
| Пізнання | 5 | 3,14 | 1 | 2,13 | 4 | 3,57 |
| Щастя інших | 5 | 3,14 | – | – | 5 | 4,46 |
| Життєва мудрість | 4 | 2,52 | 3 | 6,38 | 1 | 0,89 |
| Матеріально забезпечене життя | 4 | 2,52 | 2 | 4,26 | 2 | 1,79 |
| Цікава робота | 3 | 1,89 | 3 | 6,38 | – | – |
| Кохання | 3 | 1,89 | 2 | 4,26 | 1 | 0,89 |
| Розвиток | 3 | 1,89 | 2 | 4,26 | 1 | 0,89 |
| Суспільне визнання | 2 | 1,26 | 1 | 2,13 | 1 | 0,89 |
| Продуктивне життя | 2 | 1,26 | – | – | 2 | 1,79 |
| Розваги | 2 | 1,26 | – | – | 2 | 1,79 |
| Активне діяльне життя | 1 | 0,63 | – | – | 1 | 0,89 |
| Наявність вірних та гарних друзів | 1 | 0,63 | – | – | 1 | 0,89 |
| Творчість | – | – | – | – | – | – |
| Краса природи та мистецтва | – | – | – | – | – | – |

Таблиця 2

Розподіл найважливіших інструментальних цінностей у підлітків з ВД

| Інструментальна цінність | Всі діти (n=159) | | Хлопчики (n=47) | | Дівчатка (n=112) | |
|--------------------------------------|---------------------|-------|--------------------|-------|---------------------|-------|
| | Кіль- кість | % | Кіль- кість | % | Кіль- кість | % |
| Вихованість | 27 | 16,98 | 7 | 14,89 | 20 | 17,86 |
| Чесність | 22 | 13,84 | 11 | 23,40 | 11 | 9,82 |
| Освіченість | 17 | 10,69 | 4 | 8,51 | 13 | 11,61 |
| Охайність | 12 | 7,55 | 4 | 8,51 | 8 | 7,14 |
| Відповідальність | 12 | 7,55 | 5 | 10,64 | 7 | 6,25 |
| Життєрадісність | 11 | 6,92 | 2 | 4,26 | 9 | 8,04 |
| Самоконтроль | 9 | 5,66 | 3 | 6,38 | 6 | 5,36 |
| Терпимість | 8 | 5,03 | 2 | 4,26 | 6 | 5,36 |
| Чуйність, співчутливість | 8 | 5,03 | 2 | 4,26 | 6 | 5,36 |
| Незалежність | 7 | 4,40 | 1 | 2,13 | 6 | 5,36 |
| Старанність, ретельність | 5 | 3,14 | – | – | 5 | 4,46 |
| Високі потреби | 4 | 2,52 | 1 | 2,13 | 3 | 2,68 |
| Раціоналізм | 4 | 2,52 | – | – | 4 | 3,57 |
| Ефективність у справах | 4 | 2,52 | 3 | 6,38 | 1 | 0,89 |
| Сміливість у захисті своєї думки | 3 | 1,89 | 1 | 2,13 | 2 | 1,79 |
| Тверда воля | 3 | 1,89 | – | – | 3 | 2,68 |
| Непримиренність до власних недоліків | 2 | 1,28 | – | – | 2 | 1,79 |
| Широта поглядів | 1 | 0,63 | 1 | 2,13 | – | – |

них цінностей, має досить специфічні розбіжності. Зокрема, хлопці більше всього цінують чесність (23,4%) і тільки потім – вихованість (14,8%), відповідальність іде у них на третьому місці (10,6%). Дівчата мають дещо іншу побудову інструментальних цінностей. У них домінує вихованість (17,8%), далі іде освіченість (11,6%), і лише 9,8% дівчат поставили на перше місце в системі цінностей таку людську якість, як чесність. Такі чесноти, як “старанність, ретельність”, “раціоналізм”, “тверда воля”, та “непримиренність до власних недоліків” юні представники чоловічої статі не вважають гідними першочергової уваги і, отже, ні один з хлопців не поставив жодної з

них на перше місце в системі індивідуальних цінностей, тоді як дівчата зайняли подібну позицію лише по відношенню до "широти поглядів". Хлопці, у цілому високо цінують ефективність в справах (6,3%), тоді як у дівчат відсоток осіб, що віддають перевагу даній якості, дуже низький – 0,8%, дівчата високо цінують старанність та ретельність (4,4% дівчат), тоді як хлопці нехтують даною чеснотою.

Висновки. 1. Підлітки з ВД орієнтовані на загальнолюдські цінності особистого щастя (зокрема – здоров'я, щасливе сімейне життя, матеріально забезпечене життя, життєву мудрість, кохання).

2. Цінності соціальної успішності (продуктивне життя, цікава робота, суспільне визнання, матеріальна забезпеченість, пізнання) у переважній більшості даних дітей не є домінуючими.

3. Проміжне місце займають цінності індивідуальної самореалізації (розвиток, пізнання, свобода, творчість, продуктивне життя) та цінності соціальної взаємодії (розвиток, пізнання, впевненість у собі, цікава робота, друзі).

Література. 1. Баранов А.А., Щеплягина Л.А. Фундаментальные и прикладные исследования по проблемам роста и развития детей и подростков // Рос. педиатр. ж. – 2000. – № 5. – С. 5–12. 2. Нагорна А.М., Грузева Т.С., Кульчицька Т.К. Сучасний стан здоров'я підлітків і молоді України та заходи щодо його збереження і покращення // Лікарська справа. – 1998. – №7. – С. 177–181. 3. Майданик В.Г. Вегетативні дисфункції у дітей (патогенетичні механізми та клінічні форми) // ПАГ. – 1998. – №4. – С. 5–11. 4. Макієнко Т.С. Особливості клінічного перебігу вегетативних дисфункцій у підлітків українського Полісся // Укр. мед. часопис. – 2001. – №3 (23). – С. 66–69. 5. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентаций. – М.: Смысл, 1992. – 17 с.

VALUE ORIENTATIONS IN ADOLESCENTS WITH AUTONOMIC DYSFUNCTION MANIFESTATION

I.V.Gusakova

Abstract. This paper adduces findings pertaining to value orientations in adolescents with vegetative dysfunction whose chief peculiarity is directivity towards common to all mankind values of personal happiness.

Key words: autonomic dysfunction, value orientations, adolescents.

M.I.Pyrogov State Medical University (Vinnytsia)

Buk. Med. Herald. 2003. Vol.7, №1. P.21–23.

Надійшла до редакції 22.08.2002 року